Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Dnro K2025-22
16.9.2025

Lausuntopyyntönne: HE 69/2025 vp, lakivaliokunnan kuuleminen 18.9.2025
HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI EDUNVALVONTAVALTUUTUKSESTA ANNETUN LAIN JA HOLHOUSTOIMESTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laeiksi edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain ja holhoustoimesta annetun lain muuttamisesta.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Pyydettynä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

Laki edunvalvontavaltuutuksesta

Valtuutetun esteellisyys 17 §

Ehdotus nähdään perusteeltaan hyvänä, mutta liian vähäisenä ja riittämättömänä.

Käytännössä muutos tarkoittaa esteellisyyden poistamista suhteessa valtuuttajan sisaruksiin. Tilanteet, joissa tämä sukulaisuussuhde aiheuttaisi esteellisyyden nähdään käytännössä vähäisinä.

Hallituksen esityksen työryhmämietinnössä on tuotu esille eriävänä mielipiteenä näkemys siitä, ettei edunvalvontavaltuutusta esteellisyyssäännöksissä rinnasteta edunvalvontaan. Eriävän mielipiteen mukaan, koska edunvalvonnassa on kyse tuomioistuimen tai viranomaisen valtuuttaman edunvalvojan vallankäytöstä suhteessa päämieheen, ovat esteellisyyssäännökset päämiestä suojaavia ja täten tarpeellisia. Edunvalvontavaltuutus sen sijaan on valtuuttajan oman tahdon ilmaisu ja esteellisyyssäännökset indispositiivisina rajoittavat valtuuttajan vapautta määritellä asioidensa hoitamisen tapa.

Suomen Asianajajat pitää ehdotuksen jälkeenkin lain esteellisyyssäännöksiä hyvin laaja-alaisina. Kuten hallituksen esityksessäkin on tuotu esille, osa edunvalvontavaltuutuksista jää vahvistamatta siitä syystä, että valtakirjan todistajat ovat esteellisiä. Tämä osoittaa käytännössä, että laajat esteellisyyssäännökset ovat vieraita kansalaisille ja oletettavasti kansalaisten oikeustajun vastaisia. Esteellisyyssäännöksillä on paikkansa ja niillä suojataan päämiestä epäasialliselta toiminnalta, mutta liian laaja-alaisina ne hankaloittavat ja estävät asioiden hoitamista.

Koska esteellisyyssäännösten supistamisessa ei ole kyse vastikkeettomien vaan vastikkeellisten luovutusten mahdollisestamista, käytännön asioiden sujuvoittamisesta ja tarkoituksenmukaistamisesta, pidetään laajoja esteellisyyssäännöksiä perusteettomina. Supistamalla esteellisyyssäännöksiä voidaan päästä tarkoituksenmukaisiin osituksiin ja perinnönjakoihin lesken edunvalvonnankin aikana, millä voidaan katsoa olevan laajempiakin hyötyjä, kun kuolinpesät eivät jää jakamattomiksi.

Tilanteessa, jossa valtuuttajan omistuksessa on hänelle tärkeä suvun kesämökki, mutta valtuuttaja ei heikentyneen terveydentilansa takia pysty mökillä enää käymään, laajat esteellisyyssäännökset voivat hankaloittaa tarpeettomasti asioiden hoitamista. Esimerkiksi: mökkiin kohdistuu laajahko peruskorjauksen tarve. Edunvalvojan yhtenä tärkeimpänä tehtävänä pidetään päämiehensä omaisuudesta huolehtimista. Tämän voidaan katsoa olevan myös yksi valtuutetun tärkeimpiä tehtäviä. Ei ole siis valtuuttajan edun mukaista antaa kesämökin rapistua ja näin menettää sen arvo. Valtuuttajalla ei ole ylimääräisiä varoja mökin kunnostamiseen eikä lainan ottamista nähdä tarkoituksenmukaisena vaihtoehtona. Mökki tulee myydä. Valtuutettu tietää, että mökki on tärkeä valtuuttajalle ja tämä haluaisi mökin omistuksen säilyvän oman sukuhaaran omistuksessa, tästä on vielä erillinen lause edunvalvontavaltuutuksessa kiinteistön myynnin mahdollistavan lauseen yhteydessä. Yksi valtuuttajan lapsista on kiinnostunut ostamaan mökin ja ottamaan näin vastuun sen remonteista. Mökille määritellään kiinteistönvälittäjän avulla käypä arvo ja lapsen tarjous vastaa tätä. Ehdotuksen mukaisesti valtuutettu ei voi tehdä kauppaa, vaan tähän oikeustoimeen tulee hakea ensin edunvalvoja, joka hallituksen esityksen ehdotetun 21 §:n mukaan noudattaisi valtuutuksen määräykset. Tällainen edunvalvoja voisi myydä omaisuuden sitten jollekin valtuuttajan lähipiiriin kuuluvalle. Tämä toki on yksi vaihtoehto asian ratkaisemiseksi, mutta tätä ei pidetä tarkoituksenmukaisena, eikä valtuuttajan itsemääräämisoikeutta suojaavana.

Esityksen tavoitteena kirjataan olevan edistää edunvalvontavaltuutuksen antaneen henkilön itsemääräämisoikeuden toteutumista parantamalla valtuutetun mahdollisuuksia noudattaa edunvalvontavaltakirjan määräyksiä. Tavoitteena on myös keventää edunvalvojan toiminnan valvontaa koskevia säännöksiä edunvalvonnassa olevien henkilöiden oikeusturvaa kuitenkaan heikentämättä. Pyrkimyksenä on myös vähentää valtuutettujen, edunvalvojien ja holhousviranomaisen hallinnollista taakkaa.

Omaisuuden lahjoittamista koskevan 18 §:n osalta on hallituksen esityksessä lausuttu, että muutos vahvistaa valtuuttajan itsemääräämisoikeuden toteutumista ja helpottaa valtuutetun tehtävän hoitamista. Tällä edistetään valtuuttajan tahdon toteutumista silloin, kun valtuuttaja on antanut valtakirjassa erityisiä määräyksiä liittyen lahjojen antamiseen. Tähän tukeutuen parhaana ratkaisuna nähdään esteellisyyssäännösten supistaminen vähintään siten, että valtuuttaja voisi tehdä tästä erityisen maininnan valtuutukseen. Tämän nähdään toteuttavan myös esitykselle asetettuja tavoitteita.

Omaisuuden lahjoittaminen 18 §

Ehdotus on hyvä.

Suomen Asianajajat haluaa erityisesti painottaa, että on hyvä, että hallituksen esityksessä on tuotu esille se osalle varmasti itsestään selvä seikka, että säännös ei estä sitä, että valtuuttaja huolehtii tällaisen lahjoituksen antamisesta itse, tarvittaessa valtuutetun myötävaikutuksella.

Suhde eräisiin muualla laissa oleviin valtakirjaa koskeviin säännöksiin 20 §

Ehdotus on hyvä.

Hallituksen esityksessäkin esiin tuodusti valtuutuksen antaminen perustuu keskeisesti valtuuttajan ja valtuutetun väliseen luottamussuhteeseen. On tärkeää nimetä valtuutetuksi sellainen henkilö, johon valtuuttaja voi luottaa. Riskiä väärinkäytöksistä voidaan pienentää myös sisällyttämällä valtakirjaan määräyksiä valvonnasta tai läheisten tiedonsaantioikeuksista. Nykysääntely mahdollistaa tämän eikä lainsäädäntöä ole tältä osin tarpeen muuttaa.

Suomen Asianajajat haluaakin korostaa valtuutuksia laativien ammattilaisten ammattitaitoa ja tärkeyttä painottaa asiakkailleen lainmuutosten myötä, että kiinteistön myyminen on lainmuutoksen jälkeen oletus, josta voi poiketa erikseen valtakirjassa. Muutoksen katsotaan vastaavan kansalaisten oikeustajua, vaikka se muuttaakin alkuperäisen lain tilan päinvastaiseksi. Edunvalvontavaltuutuksen lähtökohtana on se, että kaikki oikeustoimet ovat sallittuja, jollei niitä ole erikseen kielletty, joten ehdotettu muutos on tältäkin osin perusteltu.

Suomen Asianajajat haluaa huomauttaa, ettei nykyinen sääntely ja lain kirjaus estä valtuutettua myymästä valtuuttajan testamentissaan mainitsemaa kiinteistöä, jos kiinteistön myyminen on valtuutuksessa yleisesti mahdollistettu eikä testamentissa mainittua kiinteistöä ole valtuutuksessa nimenomaisesti poissuljettu valtuutuksen ulkopuolelle. Käytännössä havaittujen kokemusten perusteella, mikäli valtuuttajalla on tarkka mielipide ja näkemys jostain omaisuudestaan, osataan tämä lähtökohtaisesti tuoda esille ja kirjauttaa valtuutukseen. Tässä painotetaankin valtuutuksia laativien ammattilaisten ammattitaitoa ja valtuutuksessa annettavien määräyksien merkitystä käytännössä.

Edunvalvojan määrääminen valtuutetun tehtäviin 21 §

Ehdotus on hyvä.

Suomen Asianajajat pitää ehdotusta perusteltuna ja sen katsotaan suojaavan valtuuttajan itsemääräämisoikeutta. Nykyinen lainsäädäntö on luonut epäselvän tilanteen siitä, sovelletaanko pykälän mukaiseen edunvalvojaan holhoustoimilain vai edunvalvontavaltuutuksen säännöksiä. Käytännössä tilanteissa on sovellettu holhoustoimilakia, mikä ei vastaa valtuuttajan tahtoa, vaikkei tämä erillistä toissijaista valtuutettua tai varavaltuutettua olekaan valtuutuksen tekohetkellä pystynyt nimeämään. Koska säännös koskee myös tilanteita, joissa myös nimetty varavaltuutettu on esteellinen, on erittäin perusteltua, että nimettävään edunvalvojaan sovelletaan valtuutuksen eikä holhoustoimilain määräyksiä.

Laki holhoustoimesta

Esteellisyysperusteiden tarkistaminen 32 §

Ehdotus on hyvä.

Asiassa on perustellusti tuotu esille se tilanne, jossa edunvalvojana toimii henkilö, joka ei ole päämiehen läheinen, ja tällöin edunvalvojan tarkoituksenmukaisuus tehdä oikeustoimia päämiehensä sekä tätinsä/setänsä välillä sekä se, onko tällaisessa tilanteessa toimittu oikein ja päämiehen edun mukaisesti. Kuitenkin kyseessä on edunvalvonnassa olevalle henkilölle hyvin kaukainen henkilö, joka lienee verrattavissa täysin ulkopuoliseen tahoon. Koska ehdotus ei poista kyseisen lakipykälän 5 momentin edellytyksiä oikeustoimen toteuttamiselle, on ehdotus perusteltu ja hyväksyttävä.

Lupasäännösten ajantasaistaminen 34 ja 34 a §, 39 §

Ehdotukset ovat hyvät sellaisenaan.

Alaikäisen edunvalvonnan rekisteröinti 66 ja 66 a §

Ehdotukset ovat hyvät sellaisenaan.

Hallituksen esityksestä poisjääneet ehdotukset:

Todistajien kelpoisuus

Hallituksen esityksessä on tuotu esille, että Digi- ja väestötietoviraston havaintojen mukaisesti yhä useampi hakemus ei lopulta ole johtanut edunvalvontavaltuutuksen vahvistamiseen. Tähän on nähty kolme syytä. Ensinnäkin edunvalvontavaltuutus on yritetty vahvistaa ennen kuin valtuuttaja on tullut kykenemättömäksi huolehtimaan valtuutuksessa tarkoitetuista asioista eli on ilmennyt väärinkäsitys edunvalvontavaltuutuksen käyttömahdollisuudesta. Toiseksi on ollut tilanteita, joissa edunvalvontavaltuutus on laadittu liian myöhään eli valtuuttaja ei ole enää kyennyt ymmärtämään valtakirjan merkitystä. Kolmanneksi on ollut tilanteita, joissa valtakirjan todistaneet henkilöt ovat olleet esteellisiä.

Suomen Asianajajat haluaa kiinnittää edellä lausutuissa havainnoissa huomiota nimenomaisesti siihen, että edunvalvontavaltuutuksia jää vahvistamatta siitä syystä, että valtakirjan todistaneet henkilöt ovat olleet esteellisiä. Valtakirjan todistajan kelpoisuudesta säädetään Laki edunvalvontavaltuutuksesta 8 §:ssä. Hallituksen esityksessä on otettu kantaa vain edunvalvojan esteellisyyteen oikeustoimia suorittaessaan, sen sijaan esitys ei ota kantaa valtakirjan todistajan esteellisyyteen.

Suomen Asianajajat haluaa kuitenkin tuoda esille lain 8 §:n laajat esteellisyyssäännökset ja kiinnittää huomiota etenkin lakipykälän 5 kohdasta johtuviin pitkälle vietyihin esteellisyystilanteisiin ja niiden tarkoituksenmukaisuuteen. Pykälän 8 kohdan 5 mukaan valtuutetun puolison sisaren puoliso on esteellinen toimimaan todistajana. Suomen Asianajajat haluaa korostaa, että esteellisyyssäännökset ovat tärkeitä, mutta liian pitkälle vietyinä ne estävät ja hankaloittavat valtuuttajan itsemääräämisoikeutta, kun valtuuttajan valtuutus jää todistajan esteellisyyden takia vahvistamatta ja henkilön asioita mahdollisesti määrätään hoitamaan holhoustoimilain mukainen edunvalvoja holhoustoimilain säännösten mukaisesti.

Suomen Asianajajat ymmärtää, että todistajien kelpoisuudesta lakia säädettäessä on tukeuduttu perintökaaren säännöksiin koskien testamentin todistajia. Tältä osin halutaan kuitenkin huomauttaa, että perintökaaren kyseiset säännökset ovat vuodelta 1965. Toisekseen testamentilla määrätään testamentintekijän omaisuuden saajasta testamentintekijän kuoltua, kun taas edunvalvontavaltuutuksella valtuuttaja valtuuttaa luottamansa henkilön huolehtimaan itsestään ja omaisuudestaan. Koska lähtökohdat ovat erilaiset, on perusteltua, että myös säännökset poikkeavat toisistaan.

Perhe- ja jäämistöoikeudellisia toimeksiantoja hoidetaan erityisesti pienissä, yhden tai kahden henkilön asianajotoimistoissa. Mikäli tällaisessa tilanteessa asiakas haluaa valtuuttaa edunvalvontavaltuutuksen laatineen asianajajan valtuutetuksi tai toissijaiseksi valtuutetuksi ja/tai varavaltuutetuksi, tulee ongelmaksi valtakirjan allekirjoittaminen. Asiakirjan laatinut ja valtuutetuksi nimetty asianajaja on esteellinen toimimaan allekirjoittajana ja tilanteessa voi olla haasteellista löytää esteetön todistaja toimiston ulkopuolelta. Suomen Asianajajat ehdottaakin, että tässä kohtaa tukeudutaan perintökaaren 10 luvun säännöksiin ja testamentin toimeenpanijasta määrätyn kaltaisesti Lakiin edunvalvontavaltuutuksesta ja sen 8 §:n kirjataan, että Henkilö, joka ei ole valtuuttajaan 1 momentin 2–3 kohdan mukaisessa suhteessa ja joka ammattinsa puolesta on edunvalvontavaltuutuksessa määrätty valtuutetuksi, toissijaiseksi valtuutetuksi tai varavaltuutetuksi, ei ole esteellinen toimimaan valtakirjan todistajana. Muutoksen ei nähdä heikentävän valtuuttajan oikeussuojaa.

Todistuslausuma

Toiseksi edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain 7 § sääntelee, että todistuslausumaan tulee todistajien merkitä syntymäaikansa ja yhteystietonsa. Samanlaista vaatimusta ei ole perintökaaren 10 luvun 2 §:ssä, joka määrittelee testamentin todistajien todistuslausumasta. Perusteita syntymäajan ja yhteystietojen kirjaamiselle edunvalvontavaltuutukseen ei nähdä, eikä sen nähdä lisäävän valtuuttajien oikeusturvaa. Hallituksen esityksen HE 52/2006 vp mukaan näiden tietojen tarkoituksena on helpottaa todistajien löytymistä, jos heitä myöhemmin on tarpeen kuulla esimerkiksi valtakirjan pätevyyttä koskevien epäilyjen vuoksi. Todistajat ovat löydettävissä myös testamenttien tapaisella todistuslausumalla eikä todistajan syntymäajalla ole merkitystä tältä osin. Usein asianajotoimistossa, lakiasiantoimistossa tai pankissa tehdyssä valtuutuksessa on merkintä kyseisestä toimistosta, jolloin todistajien yhteystiedot ovat löydettävissä tarvittaessa kyseiseltä toimistolta. Jos kyseessä on niin sanotusti kotona laadittu valtuutus ja todistajat ovat valtuuttajan ei-sukua olevia läheisiä, nämä tiedot puuttunevat yleensä jo ihan tietämättömyydestä johtuen, mutta kyseiset henkilöt ovat löydettävissä muutoinkin.

Suomen Asianajajat ehdottaakin, että kyseisen pykälän alku korjataan seuraavanlaiseksi: Todistajien on merkittävä allekirjoituksensa oheen ammattinsa ja asuinpaikkansa sekä todistamisen paikka ja aika.

Helsingissä 16. päivänä syyskuuta 2025

SUOMEN ASIANAJAJAT

Niko Jakobsson
Pääsihteeri

LAATI

Asianajaja Veera Kaunisvaara, Espoo

Suomen Asianajajien lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 150 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu perhe- ja perintöoikeuden asiantuntijaryhmässä.